

Verksamhetsberättelse 2021

Nationella genbanken inom Programmet för odlad mångfald (Pom)

Innehåll

Om Programmet för odlad mångfald och Nationella genbanken.....	2
Inledning.....	3
Växterna som bevaras i Nationella genbanken.....	4
Odlingsfälten i Alnarp.....	8
Klonarkiv och säkerhetsbevarande	11
Grönt Kulturarv®.....	12
Utbildning och forskning	13
Utåtriktad verksamhet	14
Publikationer	17
Internationellt	19
Övrigt.....	19
Verksamhetsredovisning: Fröförökade sorter 2021	21
Bilaga 1: Artikelförteckning – synlighet i media.....	22

Växthuset GrowPoint i vacker vintersol. Här bevaras krukväxter som pelargoner, mönjeliljor, krukrosor och Afrikas blå lilja. Foto: Karin Persson

Om Programmet för odlad mångfald och Nationella genbanken

Programmet för odlad mångfald, Pom, är en nationell satsning för att bättre bevara och nyttja våra kulturväxter. Sveriges riksdag beslutade år 2000 att Pom skulle genomföras som en del för att förverkliga "Konventionen om biologisk mångfald". Jordbruksverket arbetade fram programmet i samråd med olika aktörer inom myndigheter, organisationer och företag. Pom samordnas från Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning (LAPF) vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Alnarp.

En betydelsefull aktör inom Pom är Nationella genbanken för vegetativt förökade trädgårdsväxter. Genbanken består av tre delar: huvudsätet i Alnarp, lokala klonarkiv samt skyddad odling för bär. I Nationella genbanken bevaras äldre sorter av frukt, bär, köks- och prydnadsväxter som samlats in genom Pom och valts ut för långsiktigt bevarande. Sortsamingarna omfattar svenska lokalsorter, sorter framtagna av svenska växtförädlare samt utländska sorter med lång odlingstradition i Sverige. Bland de bevarade växtslagen märks bl. a. äpple, päron, plommon, körsbär, vinbär, krusbär, hallon, jordgubbar, sparris, rabarber, pelargoner, pioner, dagliljor, tulpaner, narcisser, syrener, schersminer och rosor.

Huvuduppgifterna för Nationella genbanken är att bevara, dokumentera och distribuera växtmaterial, bedriva genbanksforskning, delta i internationellt samarbete och forskningssamarbete samt vara en resurs för olika användare. Nationella genbanken (och Pom) är finansierade via medel från Jordbruksverket via Näringsdepartementet.

Personal vid Nationella genbanken 2021

Helena Persson	Verksamhetsledare samt samordnare Pom
Inger Hjalmarsson	Genbankskurator för frukt och bär (t.o.m. 21-05-31)
Linnea Oskarsson	Genbankskurator för perenner, webbpublicerare för Nationella genbanken
Karin Persson	Genbankskurator för krukväxter, lökar och knölar
Erik de Vahl	Genbankskurator för fleråriga köksväxter, krydd- och medicinalväxter
Alva Lindvall	Kommunikatör och administrativt stöd
Jens Weibull	Samordnare för Pom vid Jordbruksverket
Agneta Börjesson	Extern resurs för fröförökade köksväxter och grödor

Inledning

Under året var det 5-årsjubileum för invigningen av Nationella genbanken samt även 20-års jubileum för Pom. Ett större planerat firandet på plats i Alnarp fick tyvärr ställas in pga restriktioner rörande corona-viruset. I samband med dessa jubileum gjordes en satsning på webben, där särskilt de olika aktörerna inom Pom lyftes fram.

Under året färdigställdes fyra böcker med presentationer av olika växtslag i Nationella genbanken – popplar, jordgubbar, pelargoner och rosor. Böckerna dokumenterar dels själva växterna men även den trädgårdshistoria som omger dem.

Det gångna årets verksamhet har förutom detta kännetecknats av det omfattande praktiska arbetet med växtmaterialet, arbete med databaser, undervisning inom SLU, urval och lansering av årets Grönt Kulturarv®-växter, kontakter med intresserade privatodlare samt myndigheter, men även präglats av pandemins restriktioner.

Arbetet med att få en utökad medelstillelning fortsatte under året då den allmänna personal- och resursbristen gör att flera projekt och uppgifter ej kan utföras och fått flyttas fram i tiden.

Växterna som bevaras i Nationella genbanken

Under åren 2002 till 2010 startade Pom åtta olika upprop efter äldre trädgårdsväxter. De intressantaste samlades in, provodlades och efter flera års utvärdering har nu drygt 2300 sorter av frukt, bär, rosor, perenner, krukväxter, lökar och knölar, träd och buskar och fleråriga köksväxter valts ut för att bevaras i Nationella genbanken.

Pionerna i genbanken blommar. Foto: Karin Persson

Planeringsarbetena i Nationella genbanken i Alnarp startade våren 2012. Först i marken var humle. Senare under 2012 påbörjades planteringar av jordgubbar och fruktträd. Etableringen av Nationella genbanken i Alnarp pågick under en följd av år. Genbanken invigdes den 15 juni 2016 och hade således 5-årsjubileum den 15 juni 2021. Detta firades i en liten grupp med tårta ute i trädgården vid Poms lokaler i Alnarp.

Frukt och bär

Nationella genbankens samlingar av frukt- och bärsorter i Alnarp omfattar drygt två hektar. Antalet fruktsorter uppgår till 370 varav cirka 80 är sorter av stenfrukt och resterande sorter av kärnfrukt. Av varje sort är två träd planterade. Sortimentet av bär omfattar drygt 100 sorter. Av varje sort är, beroende av växtslag, fyra plantor eller två buskar planterade.

Nationella genbanken har under en följd av år försökt ympa upp sex äldre hasselsorter från Alnarps gamla hasselsortiment, men detta har tyvärr inte lyckats. Under januari skickades ympris av sorterna till den danska genbanken Pometet, som har bättre erfarenhet av ympning av hassel. Därtill beställdes två

hasselsorter ur Pometets egen samling. I januari 2022 erhöles besked om att ympningen av flera – men inte alla sorterna – hade lyckats, och kompletterande ympis skickades till Pometet.

'Skårbyplommon', lokalsort av plommon som bevaras i Nationella genbanken.
Foto: Inger Hjalmarsson

Lökar och knölar

De lökar och knölar som bevaras i Nationella genbanken har en väl dokumenterad odlingshistoria som går tillbaka till före 1940 i Sverige. Vid året slut fanns det runt 270 accessioner av prydnadslökar och knölar bevarade. Av varje accession bevaras mellan 5-100 lökar/ knölar. De största växtgrupperna är tulpaner, dahlior, pingstliljor och påskliljor. Samlingen består av ytterligare 27 släkten, där största delen består av vårblomande lökar och knölar, men det finns också höstblomande lökar/knölar så som höstkrokus, tidlösor och montbretior.

Under året har ett 20-tal accessioner från Göteborgs botaniska trädgård planterats. Dessa ska under några år provodlas och jämföras med materialet i genbanken och är något unikt kommer det att bevaras.

Krukväxter

De krukväxter som bevaras i Nationella genbanken har en väl dokumenterad odling före 1960 och förökas vegetativt, således med exempelvis sticklingar, rhizomer eller lökar. Alla krukväxter är intressanta, det behöver inte vara en exklusiv växt. Idag bevaras 239 accessioner av krukväxter. Tanken är att 2-3 plantor av varje accession ska bevaras. De största grupperna är pelargoner, mönjeliljor, hibiskusar och bladkaktusar. Insamling av krukväxter fortsätter då en del accessioner fortfarande bevaras hos donatorerna eftersom plantorna måste växa till sig innan transport till genbanken. Det kommer fortfarande in en hel del intressanta tips om spännande krukväxter, varav är en del sorter tas in till provodling.

Det finns även en referenssamling av äldre pelargoner, ca 50 sorter, som har använts för jämförelser och beskrivningar i samband med boken "Pelargoner i Nationella genbanken - fönsterträd med kulturarv". Där utöver finns ytterligare sju sorter av äldre pelargoner från Den Gamle Byn i Aarhus i Danmark i växthusen på Alnarp, för att jämföras med pelargonerna som bevaras i Nationella genbanken.

Arbete med pelargoner pågår. Foto: Karin Persson

Köksväxter

I Nationella genbanken bevaras ca 250 vegetativt förökade köks- krydd- och medicinalväxter varav humle, rabarber, lök och pepparrot utgör de största växtgrupperna

Förökat upp ett antal potatislöksorter för distribution till odlare

Under verksamhetsåret har ett antal accessioner inom *Allium cepa* (Aggregatum Gruppen) kunnat uppföras för att tillgodose efterfrågan från odlare och de evalueringar som Jordbruksverket efterfrågar för registrering på amatörsortlistan. Efterfrågan på förökningsmaterial av potatislök har varit stor både från fritidsodlare, offentliga trädgårdar och ett antal småskaliga odlare med ambitionen att uppföra för försäljning av utsäde till konsument har prioriterats vid distribution av överskott från Nationella genbanken. En stor del av årets överskott togs dock i anspråk för att i samarbete med forskare vid Institutionen för biosystem och teknologi vid SLU, analysera torrvikter för de sorter på amatörsortlistan som Nationella genbanken ansökt om att få registrerade.

Kompletterande humleinsamling

Arbetsgruppen för Nationella genbankens köksväxter, som också fungerar som referensgrupp inom Förmak vilken är en instans för diskussioner kring det fröförökade grödor som inventerats under Poms upprop, har under året arbetat vidare med insamling och dokumentation av de antal tips om relikthumle som inkommit efter att vita fläckar i inventeringarna identifierats och kommunicerats. Insamlat material har under året planterats i anläggningen men ännu har ingen plan för hur evaluering ska finansieras och samordnas med pågående forskning kunnat komma till stånd. Kapacitet och kunskap för att analysera det kemiska innehållet av humle finns sedan något år tillbaka vid SLU.

Ansvarsfördelning mellan NordGen och Nationella genbanken

Arbetsgruppen har beslutat om att de accessioner av libbsticka och ålandsrot som samlats in till Nationella genbanken ska överföras till NordGen. Under året har Nationella genbankens etablerade bestånd av dessa lyckosamt kunnat användas för fröodling för fröbevarande. Diskussionerna kring bevarandet av piplök har förts med NordGens ansvariga genbankskurator. Någon tydlig ansvarsfördelning för det växtmaterial som inte når upp till NordGens riktlinjer har ej kunnat nås. Riktlinjerna för fröbevarande av *Allium* anger att frö bör samlas in från minst 50 plantor för att undvika inavelsdepressioner, detta gäller även för *A. fistulosum*, vilket innebär att de accessioner som samlats in av Föreningen Sesam och i Poms upprop fortsatt behöver bevaras vegetativt, trots att arten normalt och lämpligast förökas och bevaras som frö. Diskussioner kring bevarandestrategi och ansvarsfördelning för körvelrova och sparris har fortsatt men inte lett till några beslut.

Nationella genbankens bestånd av kronärtskocka

Genbankens bestånd av kronärtskocka har under året varit kritiskt hotat men kunnat säkras tack vare Nationella genbankens klonarkiv. Orsaken till svårigheterna är okänt men problem med bristande hårdighet kräver ett säkrare odlingssystem med fler plantor och möjlighet att vinterförvara delar av beståndet frostfritt. De återkommande problem med mikroförökning av arten som Elitplantstationen (EPS) upplever gör att bevarandet är prioriterat.

Luftlök

Vitalitetsproblem för genbankens accessioner av luftlök har föranlett nyinsamlingar och fortsatt evaluering. Tack vare möjligheten att odla dessa accessioner i avskilda upphöjda bänkar finns förhoppningar om att bättre kunna övervaka angrepp av lökrost och lökbladsmögel och dessutom evaluera accessionerna under jämbördiga odlingsbetingelser.

Perenner

I Nationella genbanken bevaras 469 perennaccessioner. Klassiska rabattperenner som pioner, flox, irisar och astrar utgör en stor del av samlingen, men över 150 olika arter och hybrider finns representerade. Här

finns allt från lågväxande marktäckare och stenpartiväxter till stora solitärer. I samlingen finns perenner från alla Sveriges landskap. Alla accessioner har odlats i Sverige sedan före 1945.

Accessionerna odlas i 30 stycken upphöjda bäddar. Varje bädd är 25 meter lång. Av varje accession odlas minst två plantor. Utöver de utvalda perennaccessionerna finns också ett femtiotal perenner på fortsatt provodling i genbanken.

Träd och buskar

I Nationella genbanken bevaras ca 250 prydnadsträd och buskar insamlade under Poms Träd- och buskupprop.

Nationella genbanken har under verksamhetsåret pga medelsbrist saknat personal med kuratorsansvar för den omfattande samling av prydnadsträd och buskar som etablerats i fält. Det löpande arbetet som trots allt fortskrider har under året till stor del koordinerats av personal med huvudsakligt ansvar för köksväxterna. Kompletterande accessioner av parklindar har planterats och tidigare planterat växtmaterial av hängaplar har dokumenterats. Sortäktetskontroller av almar har föranlett att ett antal sammanblandningar identifierats och i detta arbete har ytterligare kompletterande material förökats och samlats in för framtida etablering i genbanken. Misstänkt angrepp av almsjuka har föranlett diskussioner med skogsforskare kring bevarandestrategier där vaccinering och kontinuerlig förnygring genom förökning identifierats som alternativ. Båda dessa alternativ är kostsamma.

Under verksamhetsåret har PerOla Fritzens publikation om genbankens popplar kunnat färdigställas med redaktörshjälp av Nationella genbankens personal. Boken "Popplar – Park och gatuträd i Nationella genbanken" låg färdig till tryck vid verksamhetsårets slut och omfattar 124 sidor där 46 av de popplar som bevaras i Nationella genbanken porträtteras. Utöver arbetet med skriften har Nationella genbankens personal också arbetat med att registrera accessionerna som beskrivs i boken i GeNBIS. Utöver de popplar som beskrivs i boken finns ett antal insamlingar från norra Sverige etablerade i fält. Dessa har inte varit del av PerOla Fritzens arbete och har varit för unga för att beskrivas enhetligt. Kompletterande insamlingar av Jämtlandspoppel från Västerbotten och flikbladig björk har gjorts.

Rosor

Nationella genbanken har under verksamhetsåret saknat personal med kuratorsansvar för rosorna men det fortlöpande arbetet har kunnat skötas på samma sätt som träd- och busksamlingen. Merparten av arbetet har bestått av fortsatt distribution av växtmaterial till klonarkiven, kompletterande planteringar, förökning och sortäktetskontroller i förhållande till de planteringsplaner som upprättats.

Under året har genbankens samling av rosor, och Rosuppropets inventeringar, färdigställts för publicering av Lars-Åke Gustavsson och Henrik Morin. Detta arbete, som resulterade i boken "Rosarvet i Nationella genbanken" har biståtts av Nationella genbankens personal bl.a. genom redaktörsarbete, korrekturläsning och registrering av växtmaterialet i GeNBIS. I boken, som omfattar 623 sidor beskrivs 274 av de 331 accessioner som bevaras i Nationella genbanken, 169 av dem beskrivs här för första gången.

Under september ordnades för tredje året i rad en arbetsdag med föreningen Sydrosens medlemmar i fält, de hjälpte till att plocka bort nypon från överblommade rosor. Detta år bjöds även medlemmar ur föreningen Rosensällskapet i Skåne in till arbetsdagen. Som tack för hjälpen vid insatsen inbjöds föreningen tidigare under året till en rundvisning av sortimentet med Henrik Morin.

Odlingsfälten i Alnarp

På odlingsfälten i Alnarp odlas samtliga växter som bevaras i Nationella genbanken. Här står de i långa rader med unika nummer för att säkert särskilja dem åt. Odlingarna i Alnarp är inte öppna för allmänheten utan finns innanför låsta grindar, då det inte är en visningsträdgård. De (flesta) lokala klonarkiven är däremot öppna för allmänheten.

Under verksamhetsåret har delar av den mark som tidigare tillhört Alnarps Rehabiliteringsträdgård (ART) kunnat övertas av Nationella genbanken. Det gäller den extensivt skötta del av ängen gränsande mot Fält B samt grusytorna kring växthuset Grow-point. Vid grusytan har under året en bänkgård med sandfyllda ramar anlagts och uppkrukat material av rosor och köksväxter har kunnat flyttas dit.

Frukt och bär

Under februari och mars månad beskars samtliga äpple- och päronträd. Under mars månad beskars även alla vinbärs- och krusbärsbuskar. Delning och plantering gjordes av två sorters björnbär. Förberedelser gjordes för att ta emot fler sorter av allåkerbär. Under april månad gödslades samtliga fruktträd med en giva NPK. Uppkrukning gjordes av *Ribes* som förökats med sticklingar från Nationella genbankens "moderplantor" (totalt 18 plantor; 10 sorter). Bland tillfälligt aktuella arbetsuppgifter i början av säsongen kan följande noteras: sorkskrämmor, kokosmattor, vattensäckar, kontroll av gnagskydd och etikettering av rotäta plommon. Som kontinuerliga arbetsuppgifter under hela säsongen noteras följande: rapportering av skadedjursangrepp, ogrärensning bland bären, borttagning av tjuvskott hos fruktträden, borttagning av oönskade skott i hallonsortimentet samt bevattning av jordgubbar, allåkerbär och björnbär.

Genbankskuratorn för frukt och bär gick i pension vid maj månads utgång, efter detta har skötselarbetet främst skötts av SLU Odlingsenheten och kvarvarande personal på Nationella genbanken, då medelsbrist har medfört att tjänsten är vakant.

Äpplesorter som bevaras i Nationella genbanken: 'Melonäpple' och dess röda form 'Rött Melonäpple'. Foto: Inger Hjalmarsson

Lökar och knölar

Under året har genbanken haft hjälp av SLU Odlingseenheten på Alnarp och en säsongsarbetare med skötseln av lökarna och knölarerna i genbanken. Arbete som de har utfört är bland annat att rensa ogräs, vattna och klippa frön. Övrigt skötselarbete har genbankskuratorn gjort.

Efter midsommar togs alla tulpanlökar upp för att torkas. I september putsades de och innan de planterades igen i början av oktober doppades lökarna i en blandning av de biologiska bekämpningsmedlen Binab och Prestop. Detta gjordes för att försöka förebygga angrepp av tulpan-gråmögel (*Botrytis tulipae*). Denna blandning vattnas även ut i två omgångar under våren i mars och april. Dahliorna kom som vanligt i jorden i början av maj. Denna gång i nya bäddar eftersom de gamla bäddarna behöver vila några år. Under hela säsongen klipptes frökapslar och utblommande blommor bort, för att förhindra hybrider. I början av november togs knölarerna upp för vinterförvaring. Innan de lagrades gick alla knölarerna igenom och de som inte var friska klipptes bort.

I augusti fick Nationella genbanken besök av den odlare som uppförökar Grönt kulturarv®-tulpaner. Odlaren fick 13 nya sorter från genbanken till uppförökning. Under hösten kördes närmare 4 ton kompost ut med skottkärra till flera av perenn- och lökbäddarna. Detta är ett jobb som görs varje höst, i nya bäddar varje år. I december hämtades fyra accessioner dahliaknölar från Göteborgs botaniska trädgård. Det är de accessioner som Göteborgs botaniska trädgård odlar som lokalt klonarkiv men på grund av ombyggnad har svårt att ta hand om de närmsta åren.

Krukväxter

Under året har det dagliga arbetet med krukväxterna fortsatt. Minst två gånger i veckan har tillsyn och vattning skett. Framförallt under våren läggs mycket tid på att ta nya sticklingar samt omplantering av krukväxterna. Detta arbete görs av genbankskuratorn för krukväxter. Under sommaren har en säsonganställd haft hand om vattningen.

I oktober kunde de värmekrävande krukväxterna flytta från ett äldre växthus i Alnarp till ett modernt växthus, som finns nära de odlingsfält som används av genbanken. Växthuset benämns Pomona, ytan är mindre än tidigare men nu kan temperaturen regleras och det finns skuggväv. I samband med flytten byggdes 8 blomstertrappor till det nya rummet för att få plats med alla krukväxterna.

Den 20 augusti besöktes Husebybruk för att hämta ett 10-tal krukväxter som ska bevaras i Nationella genbanken. Flera av dessa krukväxter har funnits på bruket sedan början av 1900-talet.

Köksväxter, rosor och lignoser

Tack vare utökad intern kompetens för växtskydd har en bättre kontroll av växtskyddsproblematik i humlesamlingen erhållits. Kompetens, resurser och infrastruktur för ett bra växtskyddsarbete har stärkts men den allmänna personal- och resursbristen gör att nödvändiga insatser ofta är svåra att hinna med. Det initierade samarbetet kring anläggande av blomsterrosor för att gynna naturliga fiender har inte fortskridit men kommer återupptas under kommande verksamhetsår. Fortsatta växtskyddsproblem kring lök- rabarbersamlingarna föranleder att virusspridning i växtmaterialet bör undersökas för ett säkert bevarande.

Under året har träramar anlagts kring sparrisbädden. Anläggningen av ytterligare aluminiumlådor för plantering av humle har fortsatt men nya granstörar kunde till följd av stormar under hösten inte komma på plats under året. Under föregående verksamhetsår monterades klätterstöd för genbankens klätterrosor. Under året har mycket arbetstid lagts på beskärning på ros-fältet och klätterrosorna har kunnat bindas upp mot stöden. Ca 10 ton täckbark har lagts kring träd- och buskfältets accessioner och uppbyggnadsbeskärning och uppbindning av hängaplar och hagtorn för att höja kronorna och underlätta

gräsklippning har fortskridit. Prydnadsbuskarna har gallrats och vildskott kontinuerligt avlägsnats. Fröklippning av syrensamlingen har gjorts för att undvika frösådder i samlingen.

Perenner

Under året har Odlingseenheten på SLU klippt gräs samt rensat ogräs i perenn-, lök- och köksväxtbäddarna. Övrig skötsel av perennerna såsom bortklippning av frö (nödvändigt för att undvika hybridiseringar), uppbindning, gödsling, vattning och nerklippning har gjorts av genbankens säsongsanställda och genbankskuratorn för perenner. Under september förnygrades 120 av de perennaccessioner som planterades i genbanken 2016 och samtidigt vändes ny kompost ner i sex bäddar.

Fler smidda, stadiga stöd till genbankens pionplantor beställdes under våren, liksom ytterligare skuggramar för att skydda de skuggälskande perennerna mot sol. Rotspärrar grävdes ner kring de perenner som revat och spridit sig mycket.

Fröklippning av vivor, våren 2021.
Foto: Linnea Oskarsson

Arbetet med att skicka ut perenner till de lokala klonarkiven fortsatte under året. Vid årets slut hade femton av de sjutton lokala klonarkiv som bevarar perenner fått delningar. De två klonarkiv som återstod hade ännu inte möjlighet att ta emot accessioner. Under året skickades kompletterande perennindelningar ut till klonarkiv där accessioner gått ut eller där det tidigare funnits för lite av en perennsort i Nationella genbanken för att det ska ha varit möjligt att skicka. Sammanlagt nio klonarkiv fick kompletterande växtmaterial under 2021 och två fick material för första gången.

I takt med att perennerna registrerats i genbanksdatabasen GeNBIS och fått så kallade SWE-nummer har dessa identifikationsnummer skickats ut till klonarkiven. Vid årsskiftet hade 154 perennaccessioner registrerats i GeNBIS.

Under året har flera av de trädgårdsägare som donerat perenner till genbanken kontaktats, detta för att komplettera informationen om accessionernas ålder och historia inför arbetet med den kommande boken om genbanksperenner. Flera av de donatorer som under de senaste två-tre åren skänkt växter tillfrågades också om mer information om accessionernas odlingshistoria. Detta gjordes för att referensgruppen för perenner ska kunna ta beslut om accessionerna eventuellt ska införlivas i genbankens samlingar.

Ett tiotal nya tips om äldre perenner kom in till Nationella genbanken under året. Ett möte i perennernas referensgrupp hölls på Göteborgs botaniska trädgård under tidig vår.

Förökningsmaterial av ytterligare två genbanksperenner lämnades för provuppförökning till Elitplantstationen. Distribution av förökningsmaterial gjordes också i liten skala till andra odlare.

Klonarkiv och säkerhetsbevarande

De lokala klonarkiven är en viktig del av Nationella genbanken. De är genbankens ansikte ut mot allmänheten, där kan man se och läsa om de växter som bevaras. Varje klonarkiv visar upp växter från sin region t ex på Capellagården bevaras de öländska växterna och på Julita gård och museer finns de växter som kommer från Södermanland. Klonarkiven har också en mycket viktig uppgift i att vara en säkerhetskopia för de växter som bevaras i Nationella genbanken på Alnarp. Det är levande växter som odlas och allt kan hända, därför behövs en dubblett av växterna på annan ort.

Idag har Nationella genbanken avtal med 32 trädgårdar runt om i Sverige som visar upp och berättar om frukt, köks- och prydnadsväxterna i genbanken, ofta i en historisk trädgårdsmiljö där växterna kommer till sin rätt. Klonarkiven är sprida från Simrishamn i söder till Lycksele i norr. Som odlingsvärdar för de lokala klonarkiven fungerar museer, botaniska trädgårdar, trädgårdsskolor och kommunala anläggningar. Totalt finns det idag cirka 300 fruktsorter och över 900 köks- och prydnadsväxter bevarande på ett klonarkiv. Krukväxter, träd och buskar finns ännu inte på något lokalt klonarkiv.

När det gäller bären har de en säkerhetskopia i skyddad odling vid Elitplantstationen utanför Kristianstad. Den skyddade odlingen innebär att bärväxterna odlas i så kallade kärnplantväxthus. Innan bärväxterna placeras i växthus genomgår de testning och rensning av bland annat virussjukdomar enligt Jordbruksverkets föreskrifter.

Den 7 oktober genomfördes ett digitalt möte med de lokala klonarkiven. Tanken från början var att alla skulle träffas på plats i Göteborg men på grund av pandemin fick mötet bli digitalt. Samtliga lokala klonarkiv var inbjudna. Under mötet informerade Pom och Nationella genbanken om verksamheten och om de nya Grönt kulturarv®-växterna, samt berättade om humle i Norrland. Några av klonarkiven tog upp hur de jobbar utåtriktat med växterna i klonarkivet. Dagen avslutades med att alla klonarkiv fick berätta vad som var på gång inom deras verksamhet.

Under årets sista tre månader gjordes utbetalningarna till klonarkiven. De får betalt efter hur många accessioner som de hjälper till att bevara. När det gäller köks- och prydnadsväxterna får klonarkiven 300 kr/accessioner och för frukten 2000 kr/accession.

Nyheter från de lokala klonarkiven lyftes fram på Nationella genbankens webbsida, bland annat invigningen av det lokala klonarkivet vid DBW:s Botaniska trädgård i Visby i augusti. Flera klonarkiv arrangerade visningar och andra aktiviteter kopplade till genbanksväxterna. Dessa arrangemang lyftes fram i Nationella genbankens kalendarium.

Grönt Kulturarv ®

Under varumärket Grönt kulturarv® lanseras och saluförs växtmaterial som samlats in genom Programmet för odlad mångfald, Pom. Sortimentet består av frukt, rosor, perenner, träd, buskar, prydnadslökar, köksväxter och krukväxter. Sorterna är odlade i Sverige före 1940, 1950 eller 1960 beroende på växtslag och har en väl dokumenterad historia. Varumärket Grönt Kulturarv® ger uppmärksamhet åt våra folkkära växter som har lång odlingstradition med en intressant kulturhistoria. Det är genom att fortsätta att odla växterna som de bäst bevaras för framtiden.

Under 2021 släpptes sex nya sorter på marknaden, 2 humle, 1 syren och 3 olika tulpaner. Växterna kom från hela landet, från Skåne till Norrbotten, och presenterades på SLUs web med ett pressmeddelande den 22 september 2021. Intresset var stort, tulpanerna som fanns tillgängliga sålde slut hos odlaren på bara några dagar.

Tulpanerna 'Kersti'(vänster), 'Skäret' (överst höger) och 'Tofta' (nederst höger)
Foto: 'Kersti' och 'Tofta' Marie Kristoffersson, 'Skäret' Karin Persson

Nyheter i Grönt Kulturarv®-sortimentet 2021:

- Syren *Syringa vulgaris* 'Emilie Piper', Östergötland före 1920
- Humle *Humulus lupulus* 'Tväråsel', Norrbotten 1950-tal
- Humle *Humulus lupulus* 'Böle', Västerbotten 1700-talet
- Tulpan *Tulipa gesneriana* 'Kersti', Skåne tidigt 1900-tal
- Tulpan *Tulipa gesneriana* 'Skäret', Skåne 1930-talet
- Tulpan *Tulipa gesneriana* 'Tofta', Gotland före 1940

Inför lanseringen av de nya Grönt kulturarv®-sorterna i september togs produktblad, affischer, pressmeddelande och pressfoton fram som sedan publicerades på Poms webbplats. Pressmeddelandet spreds via SLU:s Newsdesk. Information om de nya sorterna spreds också via Nationella genbankens instagramkonto.

Delningar av ytterligare två perenner lämnades till Elitplantstationen för provuppförökning.

Förmak

Poms Föröknings- och marknadsgrupp Förmak, har haft två möten under året, 2 feb och 8 september. Gruppen består av representanter från Pom/ SLU, Elitplanstationen, Fritidsodlingens riksorganisation (FOR), LRF trädgård, Mäster Grön samt genbankskuratorerna i Nationell genbanken. På mötena diskuteras introduktion av Grönt kulturarvsväxter, uppförökning av växter, marknadsföring av Grönt kulturarv®, mässor och andra aktiviteter. Till sin hjälp har Förmak flera referensgrupper på olika sätt knutna till sig, där varje växtgrupp har en egen referensgrupp. Dessa har haft flera möten under året.

Utbildning och forskning

Under våren medverkade genbankens personal i den nya kursen "Trädgårdsväxternas gröna kulturarv" som gavs av Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning vid SLU Alnarp. Kursen gav 15 högskolepoäng och genomfördes digitalt på grund av pandemin. Genbankens personal deltog med föreläsningar, i kursplanering och med handledning av uppsatser. Föreläsningarna handlade bland annat om Programmet för odlad mångfald, Nationella genbanken, bevarandefrågor, inventeringsmetodik och olika växtgrupper såsom frukt, bär, krukväxter, lökar och knölar, köksväxter och perenner

Under året föreläste genbankens personal om Pom och Nationella genbanken och arbetet med att bevara och använda äldre trädgårdsväxter på fler kurser vid SLU Alnarp: "De odlade växternas historia och framtid i Sverige", en ny distanskurs vid Institutionen för växtförädling, på nya kursen "Foodscapes 1" på Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, samt på kursen "Trädgårdshistoria" för landskaps- och trädgårdsingenjörer.

Under verksamhetsåret färdigställde Agronomstudenten Ida Mackegård vid SLU Uppsala ett självständigt arbete på 30 hp under handledning av Örjan Berglund, Institutionen för mark och miljö. Arbetet, "A hopeful study of hop", redovisade intressanta resultat där växtmaterial från Nationella genbankens samlingar analyserades efter fleråriga odlingsförsök.

Under hösten gjorde en student från Hvilan utbildning i Åkarp praktik i Nationella genbanken. Studenten deltog i praktiskt arbete i genbanken, men fick också undersöka växtskyddsfrågor, delta i informationsarbete med mera.

I maj publicerades artikeln *Dear old peonies – for gene banks and gardeners; microsatellite fingerprinting of herbaceous peonies in Fennoscandia*. Artikeln var ett samarbete mellan det finska, norska och svenska nationella programmet för växtgenetiska resurser. I artikeln undersöktes den genetiska variationen bland fem olika arter och hybrider av pioner, insamlade genom de finska, norska och svenska nationella programmen.

I augusti besöktes Nationella genbanken av en yrkesverksam trädgårdsmästare med intresse för historiskt växtmaterial. Hon hjälpte till i arbetet med att föryngra irisarna i genbanken, dagen blev en "miniworkshop" om rhizomirisar.

Personal från Nationella genbanken deltog i oktober i årets trädgårdsmästarkonferens "Trädgårdsmästaren i historiska miljöer" på temat *Historiska trädgårdar - Utmaningar och förhållningssätt i en förändrad värld*. Konferensen, arrangerades i Göteborg av Nätverket Trädgårdsmästare i historisk miljö och Hantverkslaboratoriet.

I oktober besöktes även Nationella genbanken av forskare från projektet "Rötter i rörelse: Kulturarv på trädgårdens marknader". Forskningsprojektet finns vid Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet och undersöker bland annat kulturarvets roll på marknaden för trädgårdsrelaterade varor och tjänster. Under besöket gjordes kompletterande intervjuer med genbankens kuratorer angående varumärket Grönt kulturarv® och lanseringen av genbanksväxter i handeln.

Utåtriktad verksamhet

De anställda vid Nationella genbanken har under året besvarat många frågor om äldre växtmaterial från myndigheter, offentliga och privata trädgårdar. Frågorna har bland annat rört skötsel, bestämning av växter samt förslag på äldre sorter till olika slags miljöer.

Hovdala slott, söder om Hässleholm, har gjort en rabatt med enbart växter som är Grönt kulturarv®.
Foto: Karin Persson

Genbankens växtmaterial är intressant för parker och offentliga trädgårdar och under året har kontakt tagits av bland andra Trollhättans och Kalmar kommun som önskar odla äldre växter från genbanken. Bygdegårdsföreningen Årås Kvarn beställde prydnadsväxter från genbanken till en del av en historisk trädgård. Rabatterna anlades av deltagarna på en kurs om trädgårdar och äldre växter.

Webb och Instagram

Pom och Nationella genbanken har var sin webbplats på Sveriges lantbruksuniversitets webb, med ingångssidorna www.slu.se/pom respektive www.slu.se/nationellagenbanken.

Poms webbplats bestod vid årets slut av 238 aktiva sidor. De mest besökta sidorna var Poms ingångssida www.slu.se/pom och ingångssidan för Grönt kulturarv® www.slu.se/pom/grontkulturarv. De hade 11635 respektive 5256 sidvisningar. Utöver sidorna på svenska fanns även 26 sidor om Pom och Grönt kulturarv® publicerade på engelska.

Nationella genbankens webbplats bestod av 70 aktiva sidor vid årets slut. Den sida som besöktes mest under 2021 var ingångssidan www.slu.se/nationellagenbanken med 3545 sidvisningar. Utöver sidorna på svenska fanns även sju sidor om Nationella genbanken publicerade på engelska.

Arbete som utfördes på webbplatserna under året var bland annat att publicera Poms jubileumswebb, publicera nyhets- och kalenderinlägg, hålla webbplatsernas sidor uppdaterade och planera för utbyggnad av Nationella genbankens webb.

Poms jubileumswebb publicerades i februari under rubriken "Grattis Pom till 20 produktiva år" och informerade bland annat om föreningar, myndigheter, företag och kulturhistoriska förvaltare som arbetar med odlad mångfald.

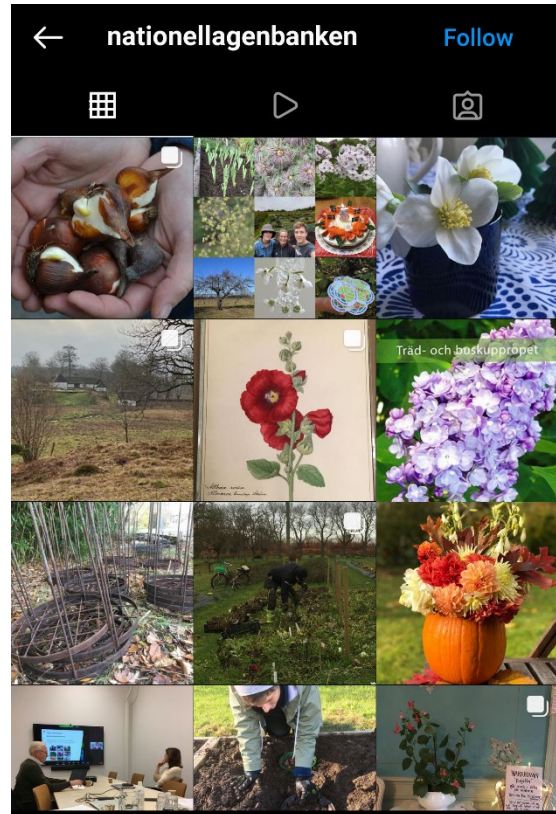
Nyhets- och kalenderhändelser rapporterades löpande in av genbankens anställda och under året publicerades 14 nyhetstexter och 24 kalenderhändelser i Poms och Nationella genbankens nyhets- och kalenderflöde.

På Nationella genbankens webbplats publicerades fyra nya växtporträtt under rubriken "I blickfånget".

Under året fortsatte arbetet med att anpassa webben till lagen om tillgänglighet till digital offentlig service och arbetet med SLU:s "Projekt Isberg" inleddes. "Projekt Isberg" avser att öka stabiliteten på SLU:s webbplatser, bland annat genom att "städa" webbsidor, bildarkiv med mera.

SKUD:s webbplats länkades under året om, så att Pom från och med februari enbart arbetat med SKUD:s ingångssida. Den hade 32392 sidvisningar under 2021, en ökning med åtta procent jämfört med året innan.

Instagramkontot @nationellagenbanken registrerades i januari 2018 som ett sätt att visa det dagliga arbetet i Nationella genbanken, men också för att berätta om enskilda sorter och accessioner i genbankens samlingar. Under 2021 publicerade genbankens personal sammanlagt 84 inlägg på kontot. Vid årets slut hade antalet följare växt till 1502 stycken, en ökning med 280 konton under 2021.

Instagram, årets sista poster 2021.

Synlighet i media

Drygt 100 nyhetsartiklar i dagspress har publicerats rörande Nationella genbanken, Pom och Grönt kulturarv® (se Bilaga 1: Artikelförteckning). I artiklarna har såväl klonarkiv som växtmaterial lyfts fram. I många artiklar tipsas om växter från varumärket Grönt kulturarv® och särskilt stor spridning fick nyheten om de tulpaner som lanserades som nyheter under året.

Mässor

I mars ställde Nationella genbanken ut under mässan Nordiska trädgårdar. Mässan genomfördes digitalt och genbanken deltog med en monter på mässans webbplats och fyra olika, på förhand inspelade, föredrag. I montern kunde besökarna ta del av foton, filmer och texter om Pom, Nationella genbanken och Grönt kulturarv® och vid åtta olika tillfällen även träffa genbankens kuratorer och ställa frågor och få information om genbankens verksamhet. De fyra inspelade föredragen handlade om pelargoner, jordgubbar, köksväxter och perenner.

Under sommaren påbörjades arbetet med Nationella genbankens deltagande på branschmässan Elmia Garden, där nyheterna i Grönt kulturarv®-sortimentet skulle lanseras, men pandemibestämmelser gjorde att genbanken ställde in sitt deltagande.

Föreläsningar och föredrag

Under våren inbjöds Nationella genbanken att delta i en serie frukostföreläsningar, arrangerade av Nätverket Trädgårdsmästare i historisk miljö. Två föreläsningar med titlarna "Vår- och försommarblommande perenner i Nationella genbanken" och "Potatislök: så har den odlats och använts" hölls av genbankens kuratorer i juni. I maj hölls webinarier "Om äldre sorter i Nationella genbanken" för Föreningen Sörmlandsäpplen.

Genbankskuratorerna för köksväxter respektive frukt och bär föreläste digitalt i den serie webinarier som framtidsplattformen SLU Future Food ordnade med anledning av att 2021 av FN utropades till det internationella året för frukt och grönsaker. Dessa var öppna för allmänheten och skulle behandla olika aspekter av livsmedelssystem, matkultur och de växter som behövs för att möta framtidens utmaningar. Genbankens föreläsningar tog upp jordgubbar och smultron som bevaras i genbanken. samt gråärter, potatislök och humle, med fokus på att Poms upprop samlat in och bevarat mer än växtgenetiska resurser.

På Åkerholm säteri i norra Småland hölls 14 oktober en liten krukväxtutställning med föredrag om "Krukväxternas kulturhistoria i Sverige". En vecka senare, den 21 oktober, arrangerades föredrag om "Nationella genbanken – bevarande av äldre krukväxter och prydnadslökar med en odlingshistoria" på Kvarndala Kulturhistoriska Förening i Tygelsjö.

Nationella genbanken deltog med föreläsningen "Nationella genbanken för vegetativt förökade trädgårdsväxter" vid Jordbruksverkets webinarium 7 dec.

Mobil mini-fruktutställning i samband med studiebesök i Nationella genbanken den 22 september 2021. Besökarna – elever och lärare från Köks- och restaurangutbildningen på Öland - fick ta med sig fruktkartongerna hem till skolköket. Foto: Inger Hjalmarsson

Studiebesök i Nationella genbanken

Martina Curci, Erasmus-student från Italien, kom på studiebesök den 14 april. Medlemmar i Lomma Naturskyddsförening togs emot för en rundvisning i juni.

Den 20 augusti besöktes Huseby bruk söder om Växjö av genbankskuratorn för krukväxter, lökar och knölar för att hämta ett 10-tal krukväxter till Nationella genbanken. Genbankskuratorn besökte 22 oktober även kulturreseptat Stensjöby, norr om Oskarshamn. Besöket resulterade i att ett nytt besök planerades in till våren 2022 då fler från genbankens personal följer med.

En grupp om cirka 20 elever och lärare från Köks- och restaurangutbildningen på Öland togs emot den 22 september. Besöket i genbanken ingick som en del i ett längre besök som gruppen gjorde i Alnarp den aktuella dagen.

Samma dag, 22 september, gjorde Institutionen för människa och samhälle vid SLU Alnarp också ett studiebesök i Nationella genbanken.

En grupp gymnasielärare från Lunds kommun kom på studiebesök i Nationella genbanken den 17 november för att höra mer om bevarandearbetet av gamla trädgårdsväxter.

Publikationer

Böcker om växtmaterialet i Nationella genbanken

Under året färdigställdes fyra böcker om olika kulturarvssorter som bevaras i Nationella genbanken. De fyra nya böckerna tar upp pelargoner, jordgubbar, rosor samt popplar. I böckerna berättar de som var med om hur växterna samlades in genom landsomfattande upprop och inventeringar, samt presenterar de enskilda sorterna med deras specifika egenskaper och historia. Det är en kunskapsskatt som nu presenteras för allmänheten i populärvetenskaplig form.

Pelargoner i Nationella genbanken - fönsterträd med kulturarv

Karin Persson och Anita Ireholm

I boken presenteras de pelargoner som bevaras för framtiden i Nationella genbanken. Genom brev, berättelser och foton får man ta del av deras historia och även läsa om de människor som en gång i tiden odlade dem. Man får också veta hur de som nu har donerat pelargonerna tagit hand om sina klenoder. Presentationen kompletteras med en utförlig sortbeskrivning. Ett urval pelargoner som också hör till vårt gröna kulturarv får ett eget kapitel. Boken innehåller även en kortfattad översikt av släktet *Pelargonium* och av pelargonens europeiska historia från 1600-talet fram till sekelskiftet 1900.

Älskade jordgubbar! Ett bärkraftigt kulturarv i Nationella genbanken

Inger Hjalmarsson

I boken porträtteras de sorter av jordgubbar, smultron och smulgubbar som bevaras i Nationella genbanken. Bland dessa finns sorter framtagna av svensk växtförädling, inventeringsfynd och utländska sorter med svensk odlingstradition. Varje sort beskrivs med sin historia och sina sortegenskaper. Boken ger också ett historiskt perspektiv på svensk växtförädling och odling. Bland bokens 35 sortporträtt finns kända favoriter som 'Senga Sengana' men även genbanksrariteter som 'Julia', 'Gustaf' och 'Amanda'.

Rosarvet i Nationella genbanken

Lars-Åke Gustavsson och Henrik Morin

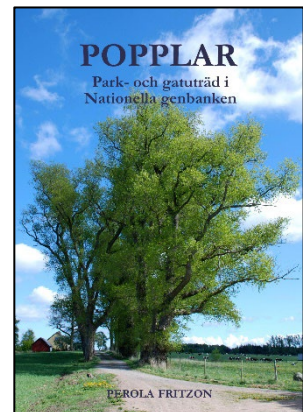
I boken presenteras 274 av genbankens rossorter ingående med sort- och gruppbeskrivningar, ett omfattande bildmaterial och med fascinerande historier om människorna som odlade dem. 169 av rosorna beskrivs här för allra första gången. I boken ges också en detaljerad bild av inventeringsarbetet och en historisk bakgrund till hur rosor introducerades, odlades och fick en framträdande roll i parker och trädgårdar. Boken är unik med sitt breda tvärvetenskapliga innehåll. Den kombinerar, som ingen annan rosbok tidigare gjort, ny kunskap från ämnena botanik, hortikultur, genetik och svensk kulturhistoria.

Popplar. Park- och gatuträd i Nationella genbanken

Perola Fritzon, redaktör Erik de Vahl

Efter många års provodling i fält presenteras här med hjälp av bilder och iakttagelser de 46 popplar som bevaras i Nationella genbanken i Alnarp. I en introduktion ges en historik över popplarnas svenska odlingshistoria och författarens många bilder på de ståtliga ursprungsträden, som i många fall nu är fällda, presenteras vid sidan av karaktärer typiska för de många olika arter och sorter som odlats.

Vetenskapliga publikationer

Hjalmarsson, I. (2021). Conservation of fruit genetic resources in Sweden. *Acta Hort.* 1307, 147-152.

Hjalmarsson, I. (2021). Strawberry cultivars preserved in the Swedish National Gene Bank. International scientific conference Sustainable horticulture from plant to product: Challenges in temperate climate. Aug. 2021 Dobeles, Latvia. Book of abstracts p. 23. Oral presentation.

Skytte af Sättra, J., Hjalmarsson, I., Ingvarsson, P. and Garkava-Gustavsson, L. (2021). Characterization of autumn senescence in the Swedish Central collection of heritage apple cultivars. IHC International Symposium on Conservation and Sustainable Use of Horticultural Genetic Resources. Aug. 2022 Angers, France. Abstract nr 28. Oral presentation.

Nordlander, J., Skytte af Sättra, J., Mattisson, H. Udovychenko, K., Lushpigan, O., Loose, L., Leino, M., Hjalmarsson, I., and Garkava-Gustavsson, L. (2021). Genetic diversity in gooseberry, *Ribes uva-crispa*, estimated with SSR markers. IHC Symposium of Conservation and Sustainable Use of Horticultural Genetic Resources. Aug. 2022 Angers, France. Abstract nr 23. Poster presentation.

Tanhuanpää, P., Juhanoja S., Oskarsson, L., Marstein, M. & Hartikainen, M. (2021). "Dear old peonies – for gene banks and gardeners; microsatellite fingerprinting of herbaceous peonies in Fennoscandia. *Genetic Resources and Crop Evolution*" (2021).

Populärvetenskapliga publikationer

De Vahl, E (2021) Pepparrot – Dominant på tallriken men doldis i landet, *Natur & Trädgård*, 2021:2 62-71
Garkava-Gustavsson, L., Skytte af Sättra, J. och Hjalmarsson, I. (2021). 'Antonovka' i Sverige: DNA-analyser löser en pomologisk gåta. *Pomologen* 1, 12-14.

De Vahl, E (2021) Parklind – Ett träd med djupa historiska rötter, *Natur & Trädgård*, 2021:1, 62-71

Hjalmarsson, I. (2021). Älskade jordgubbar! Ett bärkraftigt kulturarv i Nationella genbanken. SLU, 80 sid.

Persson, K. (2021). En riktig knöl men väl värd att jobba för. *Natur & Trädgård*. 36 (2), 4-25.

Persson, K. (2021). Krokus som ger färg och doft i hösten. *Natur & Trädgård*. 36 (4), 66-69.

Persson, K. (2021). Gamla dahlior bevaras för framtiden. Svenska Dahlia sällskapets medlemstidning (1) 2021.

Persson, K., Ireholm, A. (2021). Pelargonier i nationella genbanken – fönsterträd med kulturarv. 277 sid.

Artiklar på Nationella genbankens webbplats

De Vahl, E (2021) Historisk humle i norra Sverige? Juni 2021

Hjalmarsson, I. (2021) RIBSTON ('Ribston Pippin'). Grönt kulturarv®, mars 2021.

Hjalmarsson, I. (2021). 'Påskpäron' och 'Gult Äggplommon'. I blickfånget april 2021.

Oskarsson, L. (2021). Blodfingerört *Heuchera sanguinea*. I blickfånget, februari 2021.

Persson, K. (2021). Doftpelargon *Pelargonium* Doftpelargon-Gruppen, januari 2021.

Internationellt

Nationella genbankens personal har under verksamhetsåret funnits med som svenska representanter i några av NordGens arbetsgrupper och deltagit i ett flertal möten under året. I arbetsgruppen för prydnads- och aromatiska växter har diskussioner kring bevarande av bl.a. kummin och gräslök lyfts i förhållande till Poms uppdrag med vilda kulturväxtsläktingar. Detta är exempel på växtslag där ytterligare inventeringar och bevarandeåtgärder skulle kunna vara aktuella för svensk del. I arbetet med att söka medel för fortsatt nordiskt samarbete kring kvanne har erfarenheter och resultat från Poms upprop kunnat lyftas i gruppen.

Nationella genbankens personal har deltagit och bidragit till Crop Trusts arbete med en global bevarandestrategi avseende släktet *Helianthus*, kallad "The Global Sunflower Conservation Strategy". Arbetet innefattade en rapport om antalet accessioner i bevarande samt digitala möten där deltagande länder rapporterade och diskuterade framtida behov och möjliga samarbeten kring bevarandefrågor.

Samarbetet med det finska och det norska nationella programmet kring pioner fortsatte och i maj publicerades en gemensam artikel om genetisk variation bland pionerna i ländernas respektive genbanker.

Genbankskuratorn för frukt och bär är svensk representant i NordGens arbetsgrupp för "vegetativt förökade växtslag" och har under året deltagit i två internetbaserade arbetsgruppsmöten. Nationella genbanken genom den nu pensionerade genbankskuratorn för frukt och bär deltar också i ECPGR-projektet EuropeBerries. Projektet pågår till och med juni 2022.

Övrigt

Under året har Nationella genbanken deltagit i Poms referensgruppsmöten (Rom) vid två tillfällen. Första tillfället var ett digitalt möte 20 april medan det andra tillfället, 26 oktober, var ett hybridmöte med dels deltagare på plats i Jordbruksverkets nya lokaler i Jönköping, dels deltagare som deltog digitalt.

Under sommaren anlades en bänkgård i odlingsfälten i Nationella genbanken, för förvaring och övervintring av plantor.

Under året deltog genbankskuratorer i konferenserna *Det gröna kulturarvet i besöksnäringen* i Stockholm i november, Forum för trädgårdshistorisk forsknings konferens *Art & Nature and beyond* i Lund i oktober och *Trädgårdsmästarkonferensen* i Göteborg i oktober, arrangerad av Nätverket trädgårdsmästare i historisk miljö. Genbankskuratorerna deltog också på webinarier *Att ta sig an en trädgård med historia* arrangerat av Fritidsodlingens Riksorganisation, Jordbruksverkets avsparkswebbinarium *Programmet för odlad mångfald 2021-2025* och Skånes hembygdsförbunds och Regionmuseet Skånes webbinarium *Växter i skogen*.

Nätverket Alnarskommunikatörer, ett nätverk för kommunikatörer vid SLU Alnarp, anordnade månatliga träffar under 2021. Personal från genbanken deltog vid ett flertal träffar under året och diskuterade bland annat arrangemang kopplade till FN:s år för frukt och grönsaker och SLU:s varumärkesarbete.

Genbankens personal fick i november en presentation av databasen Iris BG av den ansvarige för SLU Ultunas kunskapsträdgård.

Genbankens personal har arbetat med distributionen av böcker från Pom. Bokbeställningar från Poms och genbankens webb samt från Bokinfo.se har tagits emot, packats och postats.

Verksamhetsredovisning: Fröförökade sorter 2021

Vid Poms olika upprop efterfrågades även fröförökat växtmaterial via Fröuppropet. Agneta Börjesson, Röttle natur och kultur har, som extern resurs under året arbetat med informationsspridning, utredningsarbete och dokumentation avseende de fröförökade grödorna och i viss mån även avseende andra köksväxter.

Sorter till sortlistan och Grönt kulturarv®

Under året gjordes ansökan till Jordbruksverkets sortlista om att sex ärtsorter skulle godkännas för att ingå här. För att utsäde av en sort ska kunna certifieras och säljas måste den finnas med i denna sortlista. Det är olika krav på vanliga sorter av köks- och lantbruksväxter, amatörsorter, bevarandesorter och frukt- och bärsorter. Ansökan gjordes i samarbete med Kålrotsakademien. Jordbruksverket godkände ansökan.

Fem av dessa ärtor kan märkas med Grönt kulturarv® och produktblad återfinns på Poms hemsida och t ex användas av fröfirmor. Det är dock få fröfirmor som utnyttjar denna möjlighet.

Från genbanksmängd till utsädesvolym

I samarbete med Jordbruksverket har en rapport tagits fram som underlag för att få igång utsädesodling av fröförökade sorter av svenskt ursprung med historia eller särskilda värden som finns bevarade på NordGen. Åtgärder för att lyckas med detta är lättnader i lagstiftningen, utbildning av fröodlare, kunskapsuppbyggnad och informationsspridning avseende sorterna samt hjälp med tekniska lösningar för tröskning, rensning och packning av fröer. Det kan eventuellt också behövas en särskild institution, en bruksgenbank, som kan vara drivande och stödjande i genomförandet. Mycket av åtgärderna som föreslås går att göra redan idag med mer riktad finansiering och administrationslättnader krävs.

Uppförökningarna av grönsakssorterna och kålrotssorterna tar mellan 2-5 år. Mängden frö som behövs är inte särskilt stora för varje enskild sort och odling i stor skala är inte aktuellt annat än för ett fåtal sorter. Uppförökningen blir därmed hantverksmässig. För spannmålssorterna och trindsäd tar uppförökningen ca 4-5 år. Uppförökning av lantbruksgrödor skulle kunna vara i behov av bidrag.

Pom 20 år

Inför publiceringen av websidans jubileumssidor, Pom 20-år, togs underlag fram rörande olika aktörers websidor som skulle ingå här.

Agneta Börjesson

Extern resurs, Röttle natur och kultur

Bilaga 1: Artikelförteckning – synlighet i media

Tryckt press

Må bra av blommornas lugnande dofter	 Land	2021-12-23
HANDPLOCKADE FAVORITER	 Allers Trädgård	2021-12-16
MÅNADENS KOM IHÅG	 Allt om Trädgård	2021-12-09
Kärleksörten klarar sig bra i alla väder	 Vetlanda-Posten	2021-12-04
Kärleksörten klarar sig bra i alla väder	 Jönköpings-Posten	2021-12-04
Tre olika tulpaner med lång historia	 Göteborgs-Posten	2021-11-19
Lekpark och lusthus i nya rosenträdgården	 Barometern	2021-11-03
Tulpanodlaren Carl: "Jag behövde något mer jordnära"	 Östgöta Correspondenten	2021-11-02
Tulpanodlaren: "Jag behövde något mer jordnära"	 Motala & Vadstena Tidning	2021-11-02
Tre olika tulpaner med lång historia	 Katrineholms-Kuriren	2021-10-06
Tre olika tulpaner med lång historia	 Motala & Vadstena Tidning	2021-10-05
Väldokumenterad historia om växter att odla hemma	 Blekinge Läns Tidning	2021-10-04
Tre olika tulpaner med lång historia	 Södermanlands Nyheter	2021-10-04
Tulpaner med lång historia	 Norra Skåne	2021-10-04
Äppeltjuvarnas nya grepp - "spanare" har bevitnats	 Jönköpings-Posten	2021-10-02
Tre olika tulpaner med lång historia	 Karlskoga Tidning -Kuriren	2021-10-02
Tulpaner med lång historia	 Skånska Dagbladet	2021-10-02
Tre olika tulpaner med lång historia	 Upsala Nya Tidning	2021-10-01
Tulpaner med lång historia	 Skaraborgsbygden	2021-09-30
Tre olika tulpaner med lång historia	 Skaraborgs Allehanda	2021-09-29
Syren från Löfstad blir kulturarv	 Folkbladet	2021-09-29
Gotländsk tulpansort med i grönt kulturarv	 Gotlands Tidningar	2021-09-29
Tre olika tulpaner med lång historia	 Nya Wermlands-Tidningen	2021-09-28
Tulpanen från Tofta har blivit "grönt kulturarv"	 Gotlands Allehanda	2021-09-24

Plantera en nyhet!	 Allt om Trädgård	2021-09-16
SKÖRDETID PÅ VALLBY En prunkande historia	 Gård & Torp	2021-09-02
BÄSTA TIDEN ATT PLANTERA! 25 fina nyheter	 Allt om Trädgård - Fixa	2021-08-24
Gamla odlingsmiljöer återskapas i Stensjö by	 Barometern	2021-08-11
Gotländska växter bevaras i Botan	 Gotlands Allehanda	2021-08-05
Tobias tar hand om grödor från förr: "Jämtlandskornet är väldigt sällsynt"	 Länstidningen Östersund	2021-08-03
En unik bit av Löfstad - att ta hem	 Norrköpings Tidningar	2021-08-02
Gamla odlingsmiljöer återskapas i Stensjö by	 Oskarshamns-Tidningen	2021-07-31
Gamla vresros som är värda att komma ihåg	 Jönköpings-Posten	2021-07-24
"Det är mycket av det mesta och inte så ängsligt"	 Expressen - Leva & Bo	2021-07-23
Ett blomstrande kulturarv på Vallby	 Vestmanlands Läns Tidning	2021-07-13
BEMÄRKESEDAGEN	 Hudiksvalls Tidning	2021-07-02
BEMÄRKESEDAGEN	 Arbetarbladet	2021-07-02
Rosens dag	 Hjo Tidning	2021-07-02
Ingen rubrik tillgänglig	 Göteborgs-Posten	2021-07-02
I dag är det. Rosens dag	 Blekinge Läns Tidning	2021-07-02
Dofta på rosor i dag	 Skånska Dagbladet	2021-07-02
Dagens namn	 Länstidningen Östersund	2021-07-02
Bemärkelsedagen	 Norrbottens-Kuriren	2021-07-02
Bemärkelsedagen Rosens dag	 Smålandsposten	2021-07-02
BEMÄRKESEDAGEN	 Nordvästra Skånes Tidningar	2021-07-02
BEMÄRKESEDAGEN.	 Fryksdalsbygden	2021-07-02
Känd författare besökte öppen rosträdgård	 Kalmar Läns Tidning/Nybro Tidning	2021-06-24
Det händer trots allt en hel del i sommar	 Totalt Umeå	2021-06-24
2 juli	 TT Nyhetsbyrån	2021-06-21 15:12
De vilda morötterna får REVANSCH	 Forskning & Framsteg	2021-06-17
Gråärtan	 Livsmedel i Fokus	2021-06-15

En bergsmansgård med anrik historia	 Falu Kuriren	2021-06-14
Rustat med kärlek på Rosenhäll	 Gård & Torp Special	2021-06-10
PÅ BÖNDERS VIS	 Allt om Trädgård	2021-06-03
Gourmetvandrar i sommar	 ELLE Mat & Vin	2021-05-20
"Förhoppningen är att få dem att växa vilt igen"	 Allers Trädgård	2021-05-20
Det blommar i Sävsjö - nya planerna för Tunneltorget	 Smålands-Tidningen	2021-05-17
Plantera en nyhet!	 Allt om Trädgård	2021-05-12
Fler buskar, träd och klätterväxter	 Allt om Trädgård	2021-05-12
Sommarspecial! ÄNTLIGEN TRÄDGÅRDSLIV	 Allers	2021-05-11
LUNDENS BÄSTA PARFYM	 Allas	2021-05-06
Skål för Sveriges nordligaste humle	 Land	2021-04-30
FYLL TRÄDGÅRDEN MED HUMLESURR	 Allt om Trädgård - Special Nybörjare	2021-04-27
BLOMSTERLYCKA I TORPTRÄDGÅRDEN	 Lantliv Special	2021-04-20
Telegram från sommaren ...Vårens första skrik!	 M-magasin	2021-03-23
Gröna ytor för mångfald	 Kyrkans Tidning	2021-03-18
DET VÅRAS FÖR NARCISSER	 Expressen - Leva & Bo	2021-03-12
Doftande skönheter! Triss i rosa rosor för 2021	 Land	2021-03-05
"BRINNER MAN INTE FÖR NÅGOT SKA MAN INTE GÖRA DET!"	 Utmärkt Örebro	2021-02-26
Inte riktigt moget	 Allt om Trädgård	2021-02-11
"Brinner man inte för något ska man inte göra det!"	 Nollnitton	2021-02-04
Toppen med kronärtskocka KÖKSTRÄDGÅRDENS DROTTNING	 Allers Trädgård	2021-01-14

TV / Radio

Nyheter P4 Gotland	 SR P4 Gotland	2021-09-24 16:30
Nyheter P4 Gotland	 SR P4 Gotland	2021-09-24 11:30
Nyheter P4 Gävleborg	 SR P4 Gävleborg	2021-08-08 13:30
2 aug. 18.15	 SVT Nyheter Öst	2021-08-02 18:15
P1-morgon	 SR - P1-morgon	2021-06-25 05:59

Webb

Hejdå Elisabet Martinsson!	 MOVIUM	2021-11-01 13:40
Syren, humle och tulpaner nyheter i Grönt kulturarv®-sortimentet	 Fritid & Park i Sverige	2021-10-01 09:08
Gotländsk tulpan från 40-talet blir kulturarvssort	 Sveriges Radio Gotland	2021-09-24 11:50
Grönt kulturarv® och 1600-talskartor - Vitterhetsakademiens program på Forskartorget på årets Bokmässan	 MyNewsdesk	2021-09-22 16:28
Sex nya växtsorter i Grönt kulturarv®-sortiment	 Sveriges lantbruksuniversitet	2021-09-22 08:55
Naturliga dofter påverkar din hälsa	 Forskning.se	2021-09-15 16:30
Naturliga dofter påverkar din hälsa	 MyNewsdesk	2021-09-15 09:00
Nu får de vilda morötterna revansch	 Forskning & Framsteg	2021-09-02 09:20
Hon för det gröna arvet vidare i Hälsingland	 Sveriges Radio Gävleborg	2021-08-08 10:07
Unik syren från Östergötland blir kulturarv	 SVT Nyheter Öst	2021-08-01 12:06
Pressvisning av Kulturväxternas vilda släktingar	 MyNewsdesk	2021-07-05 06:00
Tämja vilda växter - ett sätt att få mat till fler	 Forskning.se	2021-07-01 17:21
Snart kan du sniffa ursvensk humle i Botaniska	 Beernews	2021-06-21 20:30
Odling humle - råd och roliga sorter att plantera	 Land	2021-05-31 16:18
Hajka, ät, njut - Gourmetvandra i sommar	 ELLE mat & vin	2021-05-12 14:26
Här spirar odlingar och sommardrömmar	 Lokalt i	2021-04-23 14:03
Blomstrande oas i Dalarna - kika in i Kniva Trädgård	 Hus & Hem	2021-04-15 12:39
Trädgårdsdagar online med fokus på kunskap och inspiration	 Inredningsnyheter	2021-03-17 08:51
Späckade trädgårdsdagar online med fokus på kunskap och inspiration	 MyNewsdesk	2021-03-17 07:30
Årets ros 2021: Tre vinnare utsedda	 Allas	2021-02-02 13:32